

Din Basarabia

Cu tot haosul ce a cuprins întreaga împărăție rusă, cu toate opintele desnădăjduite ale reacțiunii, adîncile nevoi ale vieții nu pot fi înădușite, nici sofisticate, chiar în colțul cel mai întunecat al Imperiului, cum e oropsita Basarabie.

În această provincie, de un veac uitată de Dumnezeu, dată pradă „adevăraților ruși“, cu nume ca *Crușevanu*, *Bulațelu* și *Voloveiu*, atîta timp se privea ca o crimă de stat simpla constatare că majoritatea covîrșitoare a locuitorilor ei nu sînt Ruși, ci „Moldoveni...“

Acum însă, deși cuvîntul „Romîn“ tot e încă pus la index, după ce am asistat la inaugurarea unei tipografii *oficiale* pentru tipărirea cărților bisericești „moldovenești“, la care au asistat guvernatorul și toate autoritățile superioare ale provinciei,—vedem deschizîndu-se bisericile pentru predicatorii romîni.

În adevăr, în ziua de 21 Noembrie a. c., cu binecuvîntarea părintelui protopop *Popovici*, în „Biserica Nouă“ din Chișinău, un tînăr inimos, d. *Hinculeț* a ținut o predică, *în romînește*, intitulată „Învățătura în ziua Aducerii în biserică a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu“.

Predicatorul a știut să prefacă amvonul bisericesc într'un altar al culturii naționale.

Pentru ca să vedeți, ce pot auzi astăzi în biserică bieții „Moldoveni“, reproducem partea finală a cuvîntării d-lui *Hinculeț* care e un adevărat eveniment în viața noastră publică :

„Vă e cunoscut, fraților, că țara noastră, Basarabia, e locuită mai mult de Moldoveni, de un popor, care nu alît de mult e alipit de Rusia, dar care în multe împrejurări și-a dovedit credința sa către Rusia. Chiar la alipire poporul moldovan, în puterea manifestului Împăratului Alexandru I Binecuvîntatul, a primit dreptul la sine-cîrmuirea după obiceiurile sale și în limba sa părintească. Dar cu vremea pentru scopurile rusirii, limba moldovenească încetul cu încetul a început a se scoate din dregătoriile stăpînitore locale, din școli, mai pe urmă și din Bisericile Domnului,—cea ce mai ales e trist. Dar Moldovenii mulțumită măsurilor aceste nu s'au prefăcut în Ruși, însă au început numai

în privința culturală a rămânea de alte popoare. Iar din pricina neștiinții, a întunericii său și a sărăciei, poporul acesta este obișnuit și desprețuit de celelalte popoare ce trăesc la un loc cu el, s'a făcut de rîs la alții, s'a făcut basm între popoare: chiar și numele Moldovanului s'a făcut un nume de sudalmă, iar mulți Moldoveni după obîrșie, se lea-pădă de poporul lor. Dar parcă poporul acesta nu e atît lipsit de daruri sufletești, nu e atît obișnuit de Dumnezeu, că nu s'ar mai putea rîdica din starea lui grea de față! Nu, asta nu se poate spune: poporul moldovan și celui rus i-a dat din sinul său oameni mari, ca Petru Movilă și alții.

.....„Nu sfințește oare însuși Isus Hristos dreptul, ba chiar datorita fiecărui popor a se ruga sau a vorbi cu Acela, care a zidit toate neamurile și limbile lor, în limba lui părintească? Dar acum nu mai e departe vremea aceea cînd și pentru fratele nostru cel mai mic, pentru țăranul moldovan mai strălucitor va răsări lumina lui Hristos, cînd și el va lăuda pe Dumnezeu în limba lui. Acuma s'au și pus citeva începuturi bune în această privința. Cu bine-cuvîntarea arhi-păstorului nostru, preaosfințitul Vladimir, s'a deschis tipografia moldovenească, unde s'a și început a se tipări cărți bisericești moldovenești; în seminarul duhovnicesc local se introduce limba moldovenească, iar în școala eparhială de fete ea se și predă. Și noi credem, că e aproape și vremea aceea, cînd limba aceea va fi dată aceluia care are mare nevoie de ea,—țăranelui sătean moldovan, cînd limba moldovenească va fi introdusă în școlile începătoare.

„Dar, fraților, nici o împiedicare să nu ne desbată pe noi de la lucrul sfînt al luminării copiilor noștri proprii. Nădăjduindu-ne în ajutorul lui Dumnezeu, cu toate ce ne e în putință, să biruim toate împiedicările, ce ne stau în cale. Taților și mamelor! Dați școli copiilor voștri—și fetelor și băeților. Acolo ei vor învăța legea lui Dumnezeu, acolo ei vor cunoaște binele și lumina, și vor crește Ziditorului întru slavă, vouă spre mîngîiere, bisericii și pămîntului părintesc pentru folos.—Amin“....

Amin!....

* * *

În aceeași ordine de idei trebuie să semnalăm înființarea, de acum cît-va timp, de către preoții Basarabeni a societății bisericești și culturale cu nume de „Frățimea Nașterii lui Hristos“, în scopul, arătat în statute, de „a da poporului moldovenesc din Basarabia material de citire în limba națională“. Până acum „Frățimea“ s'a mulțumit să tiparească numai predici—traduse în deobște din rusește de părintele M. Plămădeală,— pe care le trimite pe la toate bisericile din provincie, spre a le ceti poporenilor.

Astăzi se agită ideea de a lărgi activitatea „Frățimii“. În No. 53 din „Basarabia“ un preot de sat, ale cărui inițiale din iscălitură „I. F.“ îl descopere tuturor Basarabenilor, publică un apel în acest scop, din care extragem pasagiul caracteristic:

„Și predicile sînt folositoare, dar în ele numai nu se poate să

se încheie tot lucrul „*Frățimii*“. Ea ar trebui să facă mult mai mult. Spre pildă ar putea scoate la lumină pentru Moldoveni abecedare, dicționare și alte cărți de învățătură, cărți de științe, din istoria Bisericii, din istoria cetățenească, din istoria culturii, vr-un jurnal poporan, ar putea organiza coruri moldovenești, lecții (conferințe) în limba moldovenească, și la urmă, ca un lucru de cea mai mare însemnătate, școli cu învățatura în limba națională. Lucrători s'ar afla, numai să nu se facă lucrurile de doi--trei preoți orașeni, ci să fie atrasă toată preoțimea eparhială (a diocezei),—și credem că mergînd pe calea asta, *Frățimea* ar merita și ar dobîndi mulțămirea cea mai mare din partea poporului moldovan“....

* * *

Cu toate că sînt abia cite-va luni decînd administrația recunoaște existența „Moldovenilor“ în Basarabia, încercările de a deștepta țărăniimea n'au rămas fără roade. Dacă în adunarea Zemstvlului din Chișinău, țărăniia *au votat* împotriva școlilor romînești,—în aceste adunări toată discuțiunea se ține în limba rusă, pe care ei n'o înțeleg de loc, bieții oameni nici nu știau cum și pentru ce votează !...

Dar activitatea culturală, și mai ales propaganda ziarului „Basarabia“, înmulțește pe zi ce merge manifestațiile ca aceia, despre care scrie corespondentul ziarului constituționalilor-democrați *ruși* din Chișinău, „Bessarabsca Jizn“, în N-ruI din 29 Noembrie a. c., din comuna *Valea Perjei*, jud. Benderi.

Comuna Valea-Perjei, spune corespondentul, cuprinde în realitate două părți distincte : partea de sud, locuită de Moldoveni, care au și dat numele acestei comune, și cea de Nord locuită de Bulgari, ce s'au așezat acolo mai tîrziu (fiind aduși de Ruși în calitate de „coloniști“). Populația moldovenească formează cam o cincime, iar cea bulgărească cam patru cincimi din numărul total al locuitorilor comunei. Din punctul de vedere administrativ comuna formînd o singură obștie, în adunarile plene ale obștiei comunale (la care după legile rusești iau parte toți locuitorii vrîstnici), Bulgarii firește majorizează pe Moldoveni în toate chestiunile. Pentru a scăpa de această stare de „subjugare“ (ghilemețele aparțin corespondentului), Moldovenii din Valea-Perjei stăruie să fie despărțiți într'o obștie comunala deosebită. În cererea lor ei aduc argumente solide, care dovedesc necesitatea de a se satisface această stăruință. Toată lumea deci credea, că Moldovenii vor reuși în sfîrșit în năzuințele lor de „autonomie“ (iarăși ghilemețele corespondentului). Cu toate aceste, astăvară s'a primit o înștiințare oficială, cum că stăruința Moldovenilor e lăsată fără urmare. Dar Moldovenii nu s'au supus, ci s'au adresat din nou către administrația provincială, insistînd ca să le arăte motivele pentru care dreapta lor cerere a fost respinsă. Administrația a însărcinat atunci pe „Zemski nacialnic“ local ca pe de o parte să „convîngă“ pe Moldoveni

să renunțe la cererea lor, iar pe de altă parte să ancheteze dacă *toți* Moldovenii doresc separațiunea, sau numai îi îndeamnă cîți-va indivizi („instigatorii!“). În ziua de 19 Noembrie a. c. „Zemski nacialnic“ a adunat toată obștia Moldovenilor și le-a „propus“ să voteze împotriva separațiunii. Moldovenii au răspuns prin refuz *unanim și categoric*, și au rugat din nou pe „Zemski“ să stărue ca dorința lor legitimă să fie satisfăcută mai curînd.

Atunci „Zemski“ a declarat oamenilor, că cererea aceasta „va fi supusă spre deliberare și hotărîre înaltului Senat“....

Adică, paște murgule!....

* * *

Da, viața nu stă în loc. Chiar în Chișinău, desigur cel mai reacționar din toate orașele mari ale imperiului, asistăm din cînd în cînd la manifestații neobicinuite. Așa în ședința „Dumei orășenești“ (Consiliul comunal) din 24 Noembrie a. c. un consilier a interpelat pe primar, vestitul d. P. Sinadino, în privința îndepărtării din serviciu de către inspectorul școlar a unei institutoare, „pentru motive politice“. Cu această ocazie s'au auzit niște rostiri extraordinare pentru acest Consiliu, majoritatea membrilor căruia e poreclită „huligani“ de către presa locală. Mulți chiar și-au exprimat neîncrederea în „înaltul guvern“ și s'au îndoit că se va da vr'o urmare protestului lor. La aceasta —horribile dictu! — însuși d. P. Sinadino a răspuns, că „acum au trecut acele vremuri cînd *Petersburgul* (ce fineță!) putea să nu bage de samă protestul nostru, acum acolo ascultă cu multă atențiune ce se vorbește în adunările reprezentanților societății, și, probabil, ca răspuns la plîngerea noastră se va primi *unde trebuc* (iar!) o mică telegramă, și noi vom căpata o satisfacție deplină“....

Ca rezultat : Consiliul a hotărît să stărue pentru reintegrarea institutoarei în chestie, și de a aduce la cunoștința Ministrului de Instrucție actele abuzive ale inspecției școlare....

* * *

Pentru moment deasupra tuturor grijilor și a sforțărilor de deșteptare culturală se ridică chestiunea palpitantă a alegerilor apropiate pentru Duma Imperială.

Dar în această privință, precum și asupra situațiunii anormale create în Basarabia prin restrîngerea „pe cale de interpretare senatorială“ a drepturilor electorale ale răzășimii noastre, voi vorbi altă dată.

M. Costea